

A person is holding a large, rectangular sheet of paper in front of their face. The paper is white and has four distinct folds, creating a central rectangular area where the text is written. The person's hands are visible at the left and right edges of the paper, holding it steady. The background is a solid, light gray color. The text on the paper is written in a dark, cursive script.

Ik zie
ik zie
wat ik
net zet

Het welkōm.

Ik ben Tamara van der Werff en dit is mijn afstudeeronderzoek voor Artemis Academie.

Dit onderzoek is niet in één rechte lijn ontstaan. Wat begon bij zichtbaarheid en personal branding binnen de creatieve industrie, verschoof gaandeweg naar The Joy of Making en uiteindelijk naar opnieuw leren kijken. Vooral het loslaten van druk en het plezier van gewoon maken zonder verwachting heeft een belangrijke rol gespeeld in hoe het werk zich heeft ontwikkeld.

Het onderzoek is voor mij daarmee ook een persoonlijk proces geworden, waarin niet alleen het onderwerp veranderde, maar ook mijn manier van kijken en maken.

Graag wil ik Cindy bedanken voor haar begeleiding, haar scherpe blik en haar kennis tijdens het proces. Ook wil ik mijn moeder bedanken voor haar steun, het meedenken en het eindeloos aanhoren van mijn gedachten tijdens deze periode.

Tamara van der Werff
Artemis Academie, 2026

Het begin

Inleiding

6

De vragen

Onderzoeksvraag & ontwerpvraag

8

De manieren

De methodes

12

De wereld

Tijdgeest & trendanalyse

14

Het kijken

Slow looking & participatieve betekenisgeving

16

Het beeld

Collagecultuur als hedendaagse beeldtaal

18

De makers

Doelgroep

20

De stemmen

Enquête

22

Het experiment

Visueel onderzoek

24

De inzichten

Belangrijke uitkomsten

28

De uitgangspunten

Ontwerpcriteria

30

Het voorstel

Concept

32

De vertaling

Visuele uitwerking

34

De bronnen

Gebruikte bronnen

36

Het begin

Binnen de huidige creatieve industrie spelen zichtbaarheid, personal branding en online aanwezigheid een steeds grotere rol. Door de opkomst van social media is creativiteit niet langer alleen verbonden aan het maakproces, maar ook aan hoe makers zichzelf presenteren. Creatievelingen worden aangemoedigd om zichtbaar te blijven, een herkenbare identiteit op te bouwen en hun werk continue te delen. Tegelijkertijd worden hobby's en passies steeds vaker gekoppeld aan productiviteit en economische waarde. Creativiteit verandert hierdoor steeds vaker in content, een verdienmodel of een verlengstuk van personal branding.

Deze ontwikkeling sluit aan bij bredere maatschappelijke megatrends, zoals onder andere individualisering. In deze ontwikkelingen staat het individu centraal; jezelf onderscheiden, zichtbaar maken en profileren wordt steeds belangrijker. Social media versterkt dit proces doordat algoritmes bepalen welk werk aandacht krijgt en makers voortdurend actief aanwezig moeten blijven.

Vanuit deze context ontstond de interesse in de vraag wat deze ontwikkelingen betekenen voor het creatieve proces zelf. Tijdens het onderzoek werd zichtbaar dat veel jonge creatieve makers plezier verliezen in het maken zodra creativiteit gekoppeld raakt aan prestaties. Vanuit deze observatie verschoof het onderzoek steeds meer richting kijken, interpreteren en associëren.

Door middel van collage, materiaalexperimenten en associatieve beeldcomposities onderzoekt dit project hoe mensen betekenis geven aan beeld en hoe ruimte kan ontstaan voor experiment, intuïtie en verwondering binnen een snelle beeldcultuur. De titel 'Ik zie ik zie wat jij niet ziet' verwijst naar deze open manier van kijken, waarbij niet één vaste betekenis centraal staat, maar naar actieve beeldbeleving.

Die vragen

Tijdens het onderzoek ontstond steeds meer interesse in de manier waarop jonge creatievelingen omgaan met creativiteit. In eerste instantie lag de focus vooral op zichtbaarheid en de druk van personal branding. Uit zowel theoretisch onderzoek als de enquête bleek dat veel jonge creatievelingen het gevoel hebben voortdurend zichtbaar, origineel en productief te moeten zijn. Hierdoor verschuift creativiteit steeds vaker van een intuïtief proces naar iets dat moet presteren of online gedeeld moet worden.

Vanuit deze observaties ontstond de onderzoeksvraag;

Hoe zoeken jonge creatieve makers binnen de huidige beeldcultuur naar ruimte voor intuïtie, interpretatie en plezier in het creatieve proces?

Gedurende het visuele onderzoek verschoof de focus steeds meer richting kijken, associëren en betekenisgeving. Door middel van collage, materiaalexperimenten en reacties op beelden werd zichtbaar dat mensen langer kijken naar open en fragmentarische composities die niet volledig duidelijk zijn. Juist deze beelden riepen nieuwsgierigheid, interpretatie en persoonlijke associaties op.

Door deze inzichten ontstond de ontwerpvraag;

Hoe kan een visueel en
associatief ontwerpconcept jonge
creatieve makers uitnodigen om
nieuw te kijken, zelf betekenis
te geven aan beeld en plezier
te ervaren in het creatieve proces?

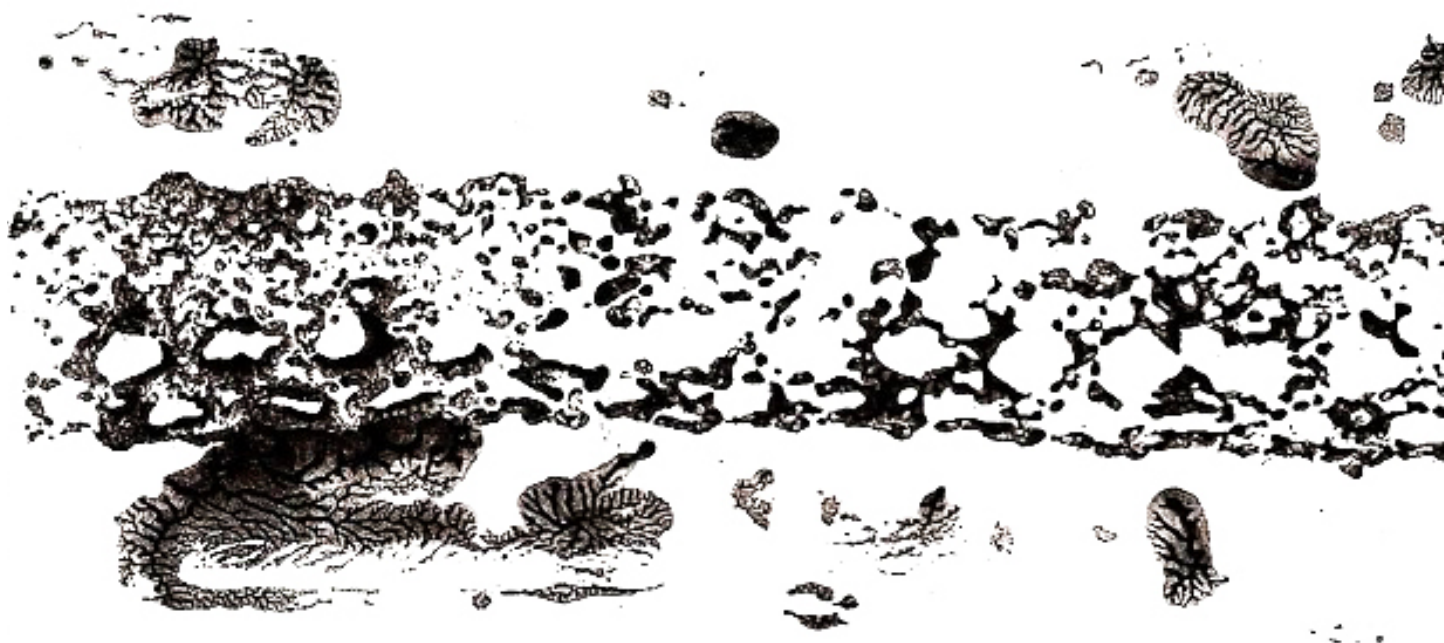
Om de onderzoeksvraag en ontwerpvraag goed te kunnen beantwoorden, zijn deze opgesplitst in de volgende deelvragen;

- Hoe beïnvloedt online zichtbaarheid het creatieve proces van jonge makers?
- Welke behoefte ontstaat als reactie op prestatiedruk, personal branding en constante beeldconsumptie?
- Hoe kunnen slow looking en participatieve betekenisgeving bijdragen aan een actieve beeldbeleving?
- Hoe worden collage, fragmentatie en associatie ingezet binnen historische en hedendaagse beeldcultuur?
- Welke beeldprincipes stimuleren interpretatie, verwondering en actieve betrokkenheid?

De manier

Om de relatie tussen creativiteit, zichtbaarheid en beeldbeleving te onderzoeken, is gebruikgemaakt van zowel theoretisch als visueel onderzoek. Het onderzoek combineert literatuuronderzoek, enquêteonderzoek, observatie en materiaal experimenten.

In het theoretisch onderzoek zijn bronnen gebruikt over creativiteit, social media, creator economy, intrinsieke en extrinsieke motivatie, creatieve arbeid en beeldcultuur. Daarnaast is onderzoek gedaan naar dada, surrealisme, collagecultuur en slow looking.

Als onderdeel van het vooronderzoek is een enquête afgenomen onder jonge creatieve makers en studenten van verschillende opleidingen en omgevingen. De enquête richtte zich op onderwerpen zoals online zichtbaarheid en creatieve druk.

Naast theoretisch onderzoek speelde visueel onderzoek een belangrijke rol. Door middel van collage, materiaalexperimenten en associatieve composities werd onderzocht hoe mensen reageren op open en fragmentarische beelden. Hierbij zijn verschillende technieken gebruikt zoals uitsnijden, transparante lagen, overspuiten en doorkijkjes.

Ook observatie speelde een rol binnen het onderzoek. Er werd gekeken naar online creatieve cultuur, waaronder Instagram, TikTok en Pinterest. Maar ook naar ontwikkelingen zoals dump accounts, procesgerichte content en onafgemaakte beelden.

De wereld

De huidige creatieve cultuur wordt sterk beïnvloed door bredere maatschappelijke ontwikkelingen zoals digitalisering, individualisering en economisering. In deze ontwikkelingen speelt online zichtbaarheid een steeds grotere rol. Waar creativiteit vroeger voornamelijk draaide om het maakproces en het werk zelf, wordt het tegenwoordig ook verwacht dat makers zichzelf zichtbaar maken, een herkenbare identiteit ontwikkelen en actief bezig blijven op digitale platforms.

Door de opkomst van social media en de groei van de creator economy zijn creatieve processen steeds sterker verweven geraakt met personal branding en economische waarde (Fifis, 2025). Social media platforms functioneren niet alleen als inspiratiebronnen, maar ook als systemen waarin zichtbaarheid afhankelijk wordt van activiteit, herkenbaarheid en constante output. Hierdoor verschuift creativiteit steeds vaker van een intrinsiek gemotiveerd proces, naar iets dat zichtbaars, deelbaar en waardevol moet zijn voor een publiek.

Deze ontwikkeling sluit aan bij een geïndividualiseerde samenleving waarin het individu wordt aangemoedigd zich voortdurend te onderscheiden. In creatieve vakgebieden vertaalt dit zich naar personal branding; creativiteit wordt niet alleen gezien als iets dat iemand maakt, maar ook als onderdeel van wie iemand is. Makers presenteren niet alleen hun werk, maar ook hun werkwijze, levensstijl, inspiratiebronnen en persoonlijke identiteit (Rahma, 2023). Hierdoor vervaagt de grens tussen maker, werk en persoonlijkheid.

Tegelijkertijd raakt creativiteit steeds sterker verbonden aan productiviteit en economische waarde. Hobby's veranderen in sidehustles en creatieve vaardigheden worden steeds vaker gekoppeld aan commercieel succes. Nick Skillicorn beschrijft hoe hierdoor een spanningsveld ontstaat tussen intrinsieke motivatie, creëren vanuit plezier, nieuwsgierigheid en experiment, en extrinsieke motivatie, waarbij waardering, zichtbaarheid of inkomen centraal komen te staan (Skillicorn, 2022). Wanneer externe waardering een steeds grotere rol krijgt, kan het plezier in het creatieve proces onder druk komen te staan.

Deze verschuiving heeft invloed op hoe jonge creatievelingen creativiteit ervaren. Voortdurende vergelijking en prestatiedruk kunnen leiden tot creatieve vermoeidheid, perfectionisme en onzekerheid (Saint Violet, 2025). Het proces verandert hierdoor steeds vaker in iets dat direct esthetisch of deelbaar moet zijn. Ruimte voor toeval, experiment en mislukking neemt af, terwijl juist deze elementen een belangrijke rol spelen binnen creatieve ontwikkeling (Atit, 2024).

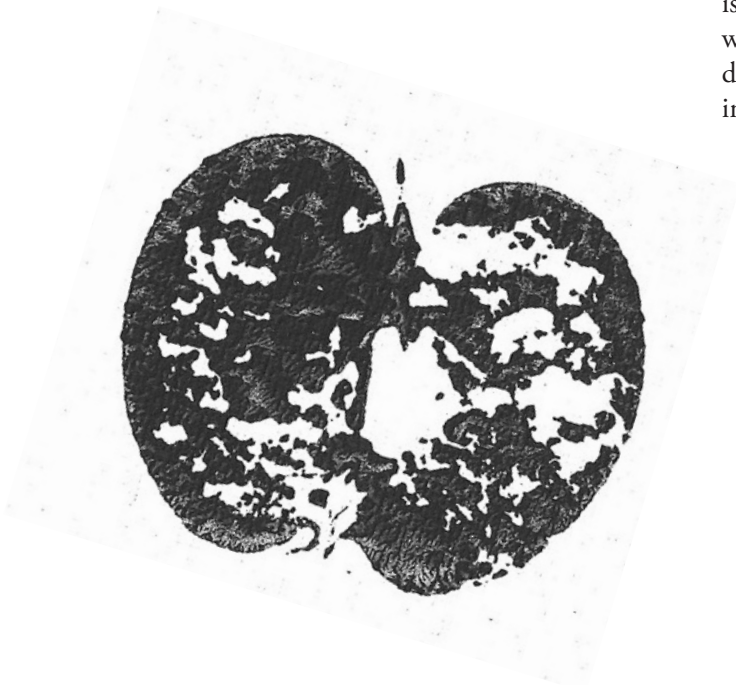
Als reactie op deze verschuiving ontstaat binnen creatieve en online communities een groeiende behoefte aan rust, authenticiteit en procesgericht werken. Signalen hiervan zijn zichtbaar in trends zoals foto dumps, analoge fotografie, persoonlijke archieven, schetsboeken en de oplopende aandacht voor 'process over product'. Binnen deze tegenbeweging verplaatst de aandacht van perfect eindresultaat naar experiment, spel en het creatieve proces zelf (Bream, 2022).

Ook binnen de hedendaagse beeldcultuur ontstaat een groeiende waardering voor beeld dat niet direct volledig duidelijk is. In een omgeving waarin grote hoeveelheden content snel worden bekenen, boordeelt en vergeten, ontstaat juist waarde in vertraging. Het concept van slow looking, ontwikkeld binnen 'Project Zero' van Harvard University, beschrijft hoe langer kijken kan leiden tot meer aandacht, nieuwsgierigheid en persoonlijke betekenisvorming. Volgens Shari Tishman stimuleert aandachtig kijken mensen om verder te gaan dan hun eerste indruk en actief verbanden te leggen tussen wat zij zien en wat zij ervaren.

De behoefte aan vertraging sluit aan bij een bredere herwaardering van collage als hedendaagse beeldtaal. Waar digitale media vaak gericht zijn op snelheid, duidelijkheid en gerichte doeleinden, werkt collage juist met fragmentatie, gelaagdheid, toeval en open interpretatie. Historische stromingen zoals dada en surrealisme gebruikten collage om bestaande logica te doorbreken en ruimte te maken voor nieuwe associaties. Kunstenaars zoals Hannah Höch maakten gebruik van fotomontage om bestaande beeldculturen te ontregelen en nieuwe betekenissen te creëren.

Vandaag de dag blijft collage relevant. Platforms zoals 'The Weird Show' laten zien dat collage opnieuw wordt ingezet als internationale beeldtaal waarin vervreemding en associatief denken centraal staan (Max-O-Matic, 2026). Daarnaast zijn vergelijkbare principes zichtbaar binnen hedendaagse internetcultuur, zoals meme culture en de brainrot wave. Hoewel deze beeldvormen sterk verschillen van traditionele collage, maken zij gebruik van een vergelijkbaar mechanisme; onverwachte beeldcombinaties, absurditeit, remixcultuur en het actief construeren van betekenis.

De ontwikkelingen binnen zowel de creatieve industrie als de hedendaagse beeldcultuur wijzen op een groeiende behoefte aan creativiteit die minder gericht is op prestatie en meer op ervaring. In een tijd waarin veel beelden snel worden geconsumeerd en direct begrepen moeten worden, ontstaat juist waarde in vertraging, verwondering en open interpretatie.

Er ontstaat een bredere trend waarin creatieve waarde verschuift van zichtbare output naar proces, beleving en persoonlijke betekenisgeving.

Het kijken

In een cultuur van constante visuele overprikkeling en beelden die in hoog tempo worden geconsumeerd, ontstaat steeds meer aandacht voor manieren van kijken die vertraging centraal stellen. Een belangrijk concept hierin is slow looking; een benadering waarbij de kijker bewust langer stilstaan bij een beeld om details, verbanden en persoonlijke interpretaties te ontdekken (Harvard, 1967).

Volgens onderzoek van 'Project Zero', een onderzoeksprogramma van Harvard Graduate School of Education, leidt langer kijken tot diepere betrokkenheid, meer observaties en rijkere inzichten van beeld. Onderzoeker Shari Tishman beschrijft slow looking niet alleen als een methode van observeren, maar ook als manier om aandacht te trainen en kritisch denken te stimuleren (Tishman, 2017). Door tijd te nemen voor een beeld ontstaat ruimte voor vragen, associaties en nieuwe betekenissen die bij een snelle eerste blik vaak onopgemerkt blijven.

Deze gedachte sluit aan bij het idee van participatieve betekenisgeving. In deze benadering ligt betekenis niet volledig vast in het beeld zelf, maar ontstaat deze in de interactie tussen beeld en kijker. Ieder persoon brengt eigen ervaringen en herinneringen mee, waardoor meerdere visies naast elkaar kunnen bestaan. De kijker wordt hierdoor geen passieve ontvanger van informatie, maar een actieve deelnemer in het proces van creatie.

Juist in een tijd waarin veel beelden ontworpen worden om direct begrijpelijk en snel consumeerbaar te zijn, kan open en speels beeld een andere vorm van betrokkenheid oproepen. Wanneer niet alles onmiddellijk wordt uitgelegd, ontstaat ruimte voor verwondering en fantasie. Het kijken verandert daarmee van een passieve handeling naar een actief proces van zoeken en verbinden.

De behoefte aan actieve betrokkenheid sluit ook aan bij inzichten rondom intrinsieke en extrinsieke motivatie. Volgens de 'Self-Determination Theory' van Deci en Ryan ontstaat intrinsieke motivatie wanneer mensen handelen vanuit plezier en persoonlijke interesse (Van Blijswijk, 2015). Extrinsieke motivatie wordt daarentegen gestuurd door externe factoren zoals erkenning en prestaties.

Het belang van aandachtig kijken beperkt zich niet tot kunsteducatie. Ook binnen beschouwingen over kunst als praktijk wordt benadrukt dat betekenis vaak ontstaat door tijd, herhaling en aandacht. Het creatieve proces wordt hierbij niet gezien als een middel om zo snel mogelijk tot een eindresultaat te komen, maar als een vorm van onderzoek, reflectie en ervaring (Cybulski, 2021).

In de huidige creator economy en online beeldwereld verschuift creatieve activiteit steeds vaker richting extrinsieke motivaties. Likes, views, volgers en bereik spelen een steeds grotere rol in de waardering van creatief werk. De voortdurende focus op output, zichtbaarheid en vergelijking kan bijdragen aan creatieve vermoeidheid, perfectionisme en artistieke blokkades. Het creatieve proces wordt hierdoor vaker beoordeeld op resultaat dan op ervaring.

Slow looking sluit hierop aan doordat het geen directe uitkomst of juiste interpretatie verlangt, maar juist ruimte laat voor twijfel, nieuwsgierigheid en persoonlijke waardetoekenning.

Binnen dit onderzoek vormt slow looking daarom een belangrijk theoretisch uitgangspunt. Juist het ontbreken van één vast antwoord stimuleert betrokkenheid en belangstelling.

Collage is niet alleen een visuele techniek, het is een manier van kijken. Waar veel online content gericht is op directe herkenning, nodigt collage juist uit tot vertraging. Door beelden te knippen, combineren, vervreemden en uit hun oorspronkelijke context te halen ontstaan nieuwe verbanden en creaties.

Het stimuleert anders denken, het actief zoeken naar verbanden en gebruik van de eigen verbeelding. Juist doordat niet alles direct duidelijk is, ontstaat ruimte om nieuwe connecties te maken.

Een belangrijke basis voor deze manier van werken ligt in het dadaïsme. Deze kunststroming ontstond tijdens de Eerste Wereldoorlog als reactie op maatschappelijke orde, rationaliteit en gevestigde systemen (Sandelowsky, 2016). Dada kunstenaars gebruikten toeval, absurditeit, humor en fragmentatie om bestaande denkpatronen te verstoren.

Dadaïsme kan worden gezien als een vorm van spel en verzet (Voorhoeve, 2015). Door logica bewust los te laten ontstond ruimte voor nieuwe perspectieven en onverwachte combinaties. Het doel was niet om duidelijke antwoorden te geven, maar juist om vragen op te roepen.

Deze houding sluit aan bij de huidige tijd. In een omgeving waar algoritmes en productiviteit steeds meer invloed hebben op de maakprocessen, ontstaat behoefte aan experiment en imperfectie.

Waar dada zich vooral richtte op verstoring en toeval, onderzocht surrealisme de kracht van dromen, fantasie en het onderbewuste. Surrealistische kunstenaars combineerden beelden die op het eerste gezicht niet logisch bij elkaar pasten, waardoor nieuwe betekenissen konden ontstaan (Keijer, 2026).

Surrealisme is niet alleen een historische kunststroming, maar ook een manier van kijken naar de wereld. Het nodigt uit om voorbij het vanzelfsprekende te denken en ruimte te geven aan verbeelding en verwondering.

Die gedachte sluit direct aan op het concept 'Ik zie ik zie wat jij niet ziet', waarin niet één juiste interpretatie centraal staat. Het gaat juist om de verschillende verhalen die kunnen ontstaan wanneer mensen langer naar een beeld kijken.

In de geschiedenis van collages neemt Hannah Höch een belangrijke plaats in. Met haar fotomontages combineerde zij beelden uit tijdschriften en advertenties tot nieuwe composities die bestaande normen en beeldculturen onder de loep namen (Arthistoryfashion, 2019).

Haar werk laat zien hoe fragmentatie niet alleen chaos veroorzaakt, maar ook nieuwe manieren van kijken oproept. Door beelden los te maken van hun oorspronkelijke betekenis ontstaan onverwachte verbanden die de kijker uitnodigen om zelf betekenis te construeren.

Een hedendaags voorbeeld van deze manier van werken is kunstenaar Mary Aldwyth Dickman. In haar omvangrijke collages combineert zij historische afbeeldingen, wetenschappelijke illustraties, symbolen, religieuze verwijzingen en gevonden beeldmateriaal tot complexe visuele netwerken.

Haar werk nodigt niet uit tot snel kijken, maar juist tot langdurige observatie. Hoe langer iemand kijkt, hoe meer verbanden, details en mogelijke betekenissen zichtbaar worden. Deze collages functioneren bijna als visuele puzzels waarin de kijker actief moet zoeken en interpreteren (AVROTROS, 2023).

Hierdoor laat haar werk zien dat collage niet alleen draait om beeldcombinatie, maar ook om het activeren van aandacht en nieuwsgierigheid.

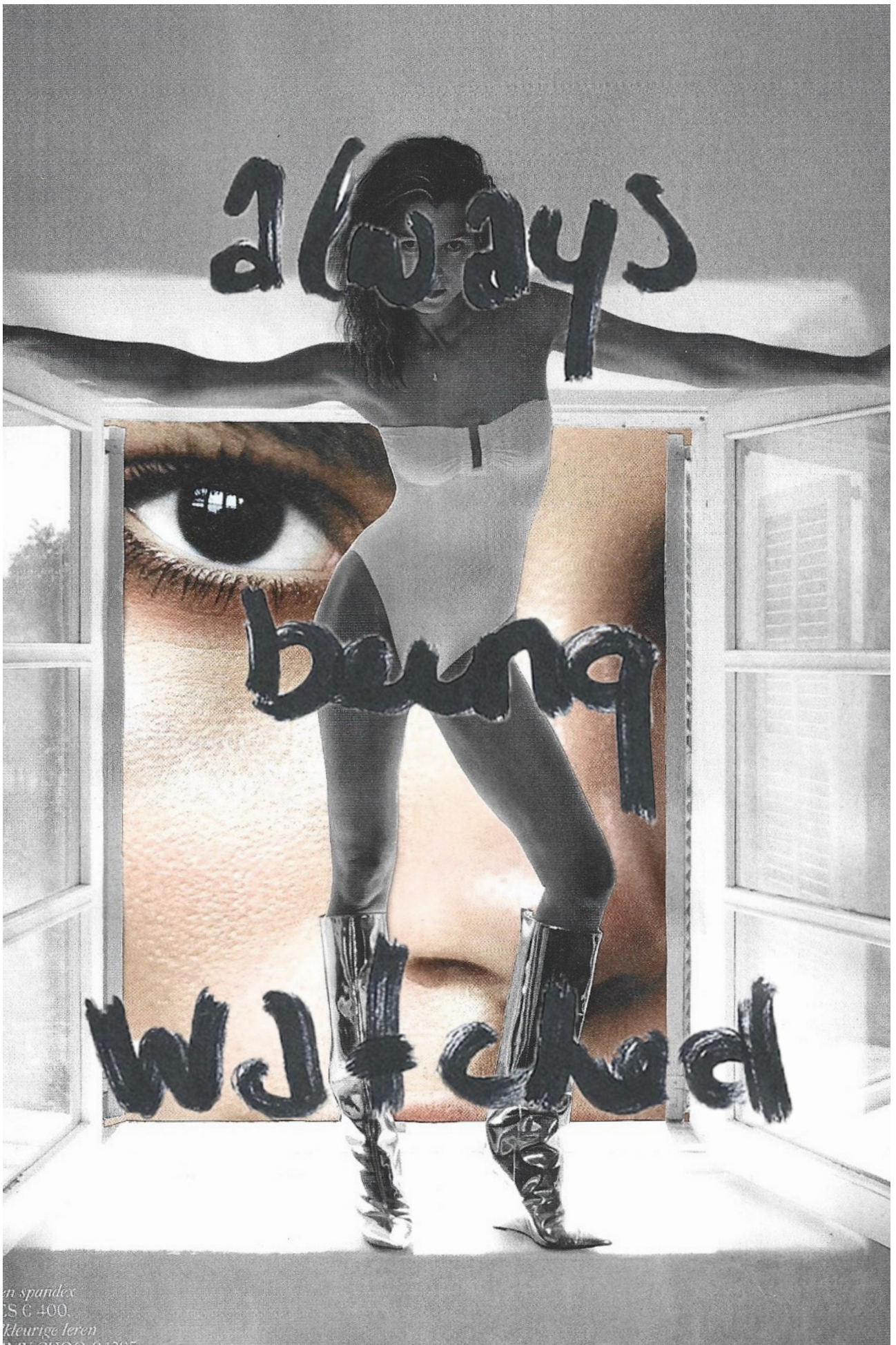
Ook het werk van David Shrigley sluit aan bij deze ontwikkeling. Zijn tekeningen, teksten en installaties maken gebruik van humor, eenvoud en absurditeit om vanzelfsprekende manieren van denken te doorbreken.

Shrigley geeft zelden één duidelijke boodschap. Zijn werk roept vragen op, laat ruimte voor interpretatie en nodigt bezoekers uit om zelf betekenis te bedenken. Door humor en vervreemding in te zetten ontstaat een speelse vorm van betrokkenheid waarbij de kijker actief deelneemt aan de ervaring.

Daarmee laat zijn werk zien dat verwondering, spel en speelsheid krachtige middelen kunnen zijn om mensen anders naar beeld en hun omgeving te laten kijken (David Shrigley, 2025).

Van dada en surrealisme tot Hannah Höch, Mary Aldwyth Dickman en David Shrigley loopt een duidelijke lijn; beeld hoeft niet altijd direct duidelijk of volledig verklaarbaar te zijn. Juist toeval, absurditeit en openheid kunnen mensen uitnodigen om langer te kijken en actief betekenis te geven aan wat zij zien.

Collage wordt daarmee meer dan een techniek. Het wordt een methode om anders te kijken. In een tijd waarin veel beelden ontworpen zijn voor snelheid en directe herkenning, biedt collage ruimte voor vertraging en verwondering. Deze principes vormen het uitgangspunt voor het verdere concept 'Ik zie ik zie wat jij niet ziet'.

De makers

In een cultuur van constante visuele overprikkeling en beelden die in hoog tempo worden geconsumeerd, ontstaat steeds meer aandacht voor manieren van kijken die vertraging centraal stellen. Een belangrijk concept hierin is *slow looking*; een benadering waarbij de kijker bewust langer stilstaan bij een beeld om details, verbanden en persoonlijke interpretaties te ontdekken (Harvard, 1967).

Volgens onderzoek van 'Project Zero', een onderzoeksprogramma van Harvard Graduate School of Education, leidt langer kijken tot diepere betrokkenheid, meer observaties en rijkere inzichten van beeld. Onderzoeker Shari Tishman beschrijft *slow looking* niet alleen als een methode van observeren, maar ook als manier om aandacht te trainen en kritisch denken te stimuleren (Tishman, 2017). Door tijd te nemen voor een beeld ontstaat ruimte voor vragen, associaties en nieuwe betekenissen die bij een snelle eerste blik vaak onopgemerkt blijven.

Deze gedachte sluit aan bij het idee van participatieve betekenisgeving. In deze benadering ligt betekenis niet volledig vast in het beeld zelf, maar ontstaat deze in de interactie tussen beeld en kijker. Ieder persoon brengt eigen ervaringen en herinneringen mee, waardoor meerdere visies naast elkaar kunnen bestaan. De kijker wordt hierdoor geen passieve ontvanger van informatie, maar een actieve deelnemer in het proces van creatie.

Juist in een tijd waarin veel beelden ontworpen worden om direct begrijpelijk en snel consumeerbaar te zijn, kan open en speels beeld een andere vorm van betrokkenheid oproepen. Wanneer niet alles onmiddellijk wordt uitgelegd, ontstaat ruimte voor verwondering en fantasie. Het kijken verandert daarmee van een passieve handeling naar een actief proces van zoeken en verbinden.

De stemmen

Om inzicht te krijgen in de relatie van makers en proces is een enquête afgenomen. Deze is ingevuld door onder andere Artemis studenten, Minerva studenten, IFA Parijs studenten en mensen uit het werkveld. De respondenten waren actief binnen de uiteenlopende creatieve disciplines, zoals mode, grafisch ontwerp, fotografie en beeldende kunst.

De enquête richtte zich op thema's als online zichtbaarheid, social media, personal branding en creatieve druk. Het doel was om te onderzoeken hoe jonge creatieven de huidige beeldcultuur ervaren en welke invloed dit heeft op hen maak proces.

Uit de antwoorden kwam een duidelijk patroon naar voren. Vrijwel alle respondenten beschouwden zichtbaarheid als belangrijk of zelfs noodzakelijk binnen de creatieve sector. Veel deelnemers gaven aan het gevoel te hebben zichzelf niet alleen als maker, maar ook als persoon zichtbaar te moeten maken om kansen of werk te krijgen. Social media wordt daarbij gezien als zowel een inspiratiebron als een bron van druk.

Verskillende respondenten beschreven hoe deze druk invloed heeft op hun creatieve vrijheid.

Voor mijn gevoel moet alles wat je maakt heel erg doordacht zijn, je kan niet maken wat je wilt of wat je leuk vindt.

Deze reactie laat zien hoe creativiteit steeds vaker verbonden raakt aan verwachtingen en prestaties. Experiment, intuïtie en plezier lijken hierdoor minder vanzelfsprekend binnen het proces.

Daarnaast kwam meerdere keren naar voren dat creatieve identiteit steeds meer verweven raakt met online zichtbaarheid en personal branding. Een respondent omschreef dit als;

Het voelt soms alsof ik mezelf als product verkoop.

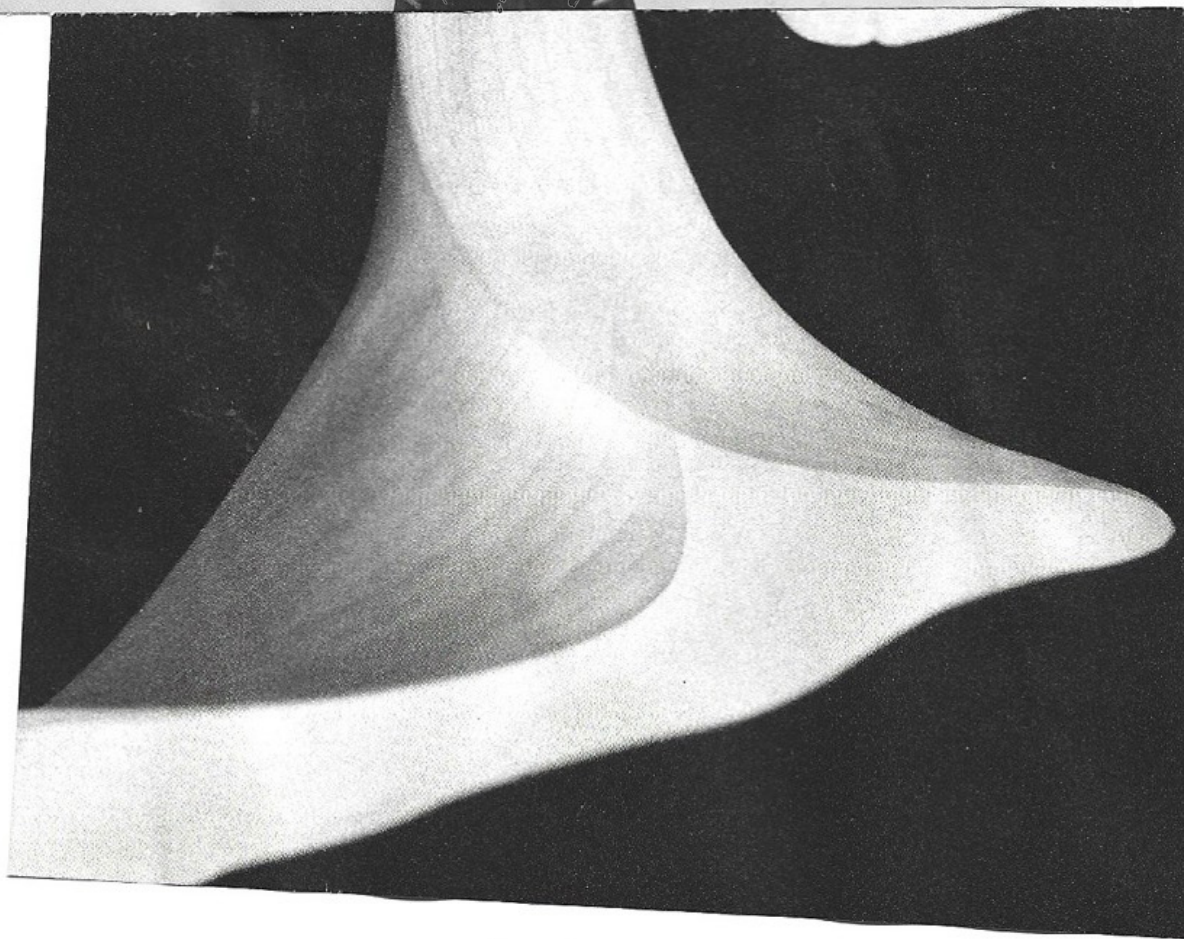
Dit sluit aan op ontwikkelingen binnen de creator economy, waarin makers niet alleen werk produceren, maar ook zichzelf voortdurend moeten presenteren. Creativiteit wordt hierdoor niet alleen iets van iemand maakt, maar ook iets waarmee iemand zich onderscheidt.

Ook de invloed van algoritmes en constante online aanwezigheid werd regelmatig benoemd. Een deelnemer gaf aan;

Social media algoritmes are built that you only get visibility if you post every single day.

Hieruit wordt duidelijk hoe online platforms niet alleen functioneren als inspiratiebron, maar ook als systemen die voortdurende activiteit stimuleren. Voor veel jonge makers ontstaat hierdoor een gevoel van druk om zichtbaar, relevant en productief te blijven.

Tegelijkertijd liet de enquête zien dat veel respondenten verlangen naar meer vrijheid binnen de creatieve praktijk. Er bleek behoefte aan experiment, authenticiteit en ruimte om te creëren zonder dat werk direct succesvol hoeft te zijn. Het plezier van maken lijkt hierdoor soms naar de achtergrond te verdwijnen.

Het experiment

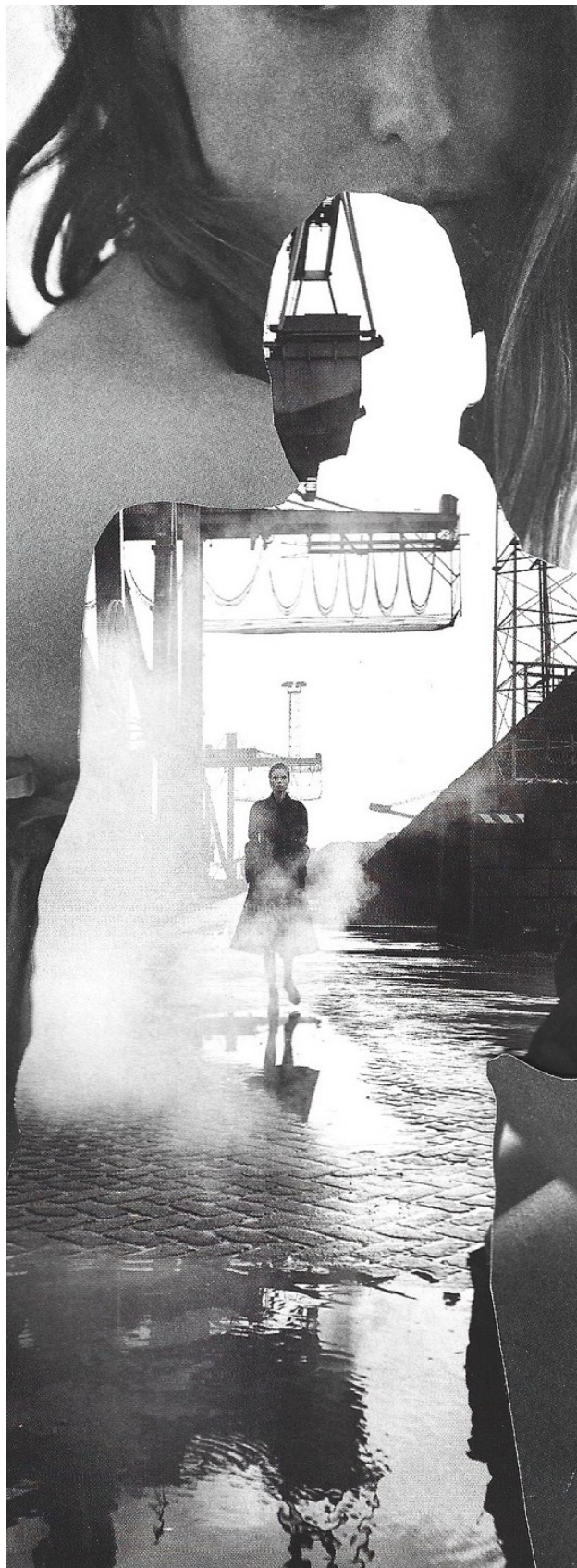
Parallel aan het theoretisch onderzoek ontstond een meer intuïtieve vorm van onderzoek door middel van beeldverzameling en materiaal experimenten. In plaats van direct naar een eindconcept toe te werken, stond het proces van kijken, verzamelen, combineren en reageren centraal. Het onderzoek ontwikkelde zich hierdoor steeds meer vanuit maken naar kijken en uiteindelijk naar de vraag hoe betekenis ontstaat wanneer beelden niet direct volledig duidelijk zijn.

Verschillende publicaties en makers vormden hierbij een belangrijke inspiratiebron. Publicaties als 'No Particular Order' van Margot Lee, 'It' van Alexa Chung en 'Sofia Coppola; Archive' laten zien hoe archieven, persoonlijke verzamelingen, schetsen, notities en losse beeldfragmenten samen een verhaal kunnen vormen zonder volledig lineair te zijn. Juist de combinatie van procesmateriaal en spontane associaties maakte deze publicaties interessant. Ze voelen niet als afgerond eindproduct, maar als een inkijkje in het denk en maak proces.

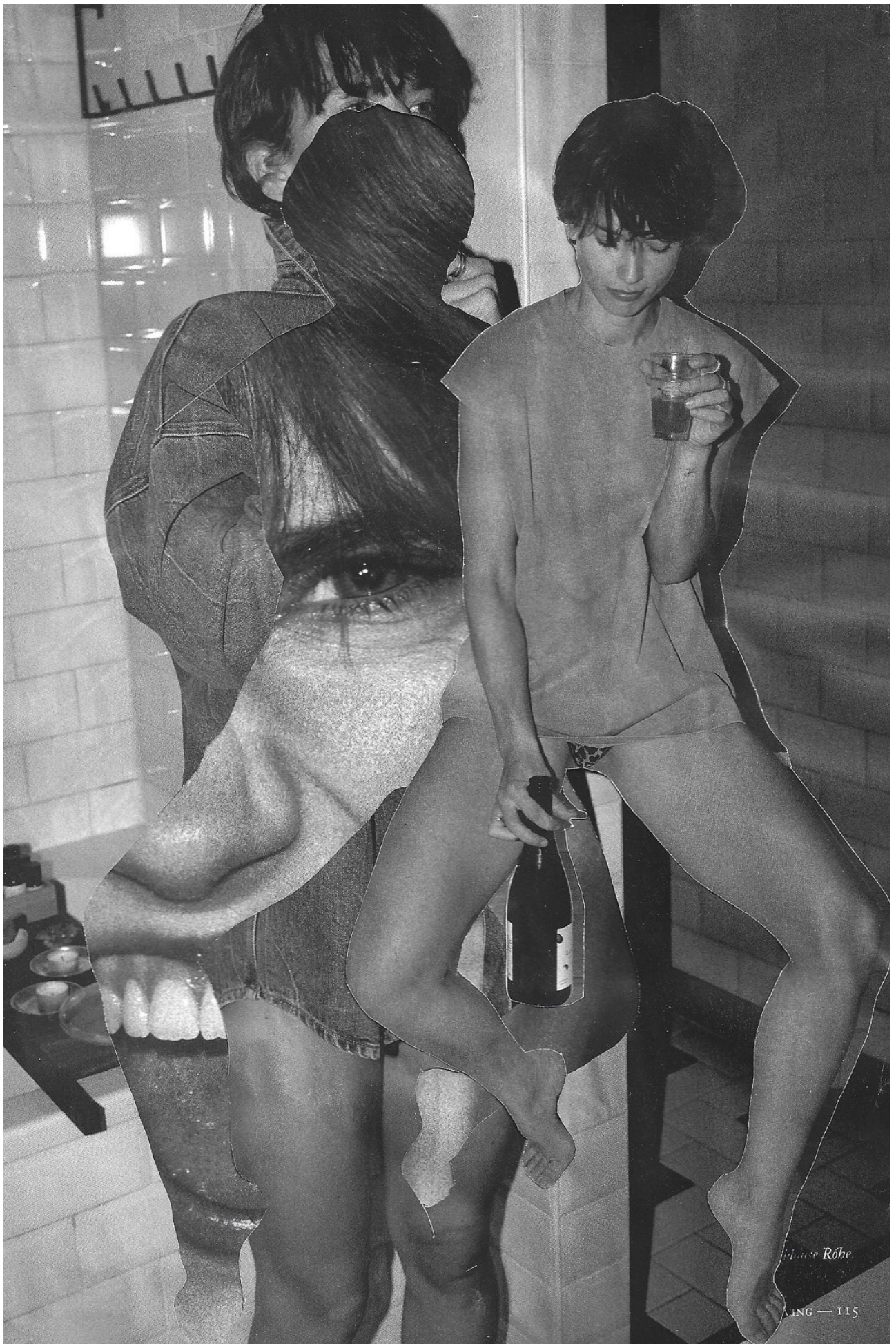
De kunstenaars Aldwyth en David Shrigley speelden ook een rol binnen het onderzoek. Aldwyth gebruikt collage als gelaagde visuele taal waarin symboliek en bestaand beeld samenkomen. Haar werk nodigt uit om steeds opnieuw te kijken en elke keer de focus ergens anders te leggen.

Davis Shrigley benadert beeld vanuit een unieke houding. Zijn werk is speels, kinderlijk en satirisch. Het laat zien dat niet alles logisch, perfect of volledig uitgewerkt hoeft te zijn om betekenisvol te zijn. Humor, toeval en eenvoud worden ingezet als middel om anders naar de wereld te kijken.

Vanuit deze inspiratie ontstonden verschillende collage experimenten. Er werd gewerkt met uitgesneden gezichten, fragmenten uit tijdschriften, transparante lagen, overspotten beelden en doorkijkjes. Het doel was niet om een perfecte compositie te maken, maar om te onderzoeken wat er gebeurt wanneer beelden worden vervormd, verbogen en opnieuw gecombineerd.

Uitersten

statement
maken

eenzaamheid

nostalgie

vrijheid

tegenstrijdig

gelaagdheid

verschillen

identiteit

contrast

onherkenbaar

kwetsbaar

Vorm van
kunst

Verloren

Tijdens het maakproces bleek dat juist de meest open en onaffe beelden reacties opriepen. Door delen van beelden weg te laten of over elkaar heen te plaatsen ontstonden composities die niet direct verklaard konden worden. Kijkers bleven langer kijken, zochten naar verbanden en gaven ieder een eigen interpretatie aan hetzelfde beeld.

Opvallend was dat de reacties sterk uiteenliepen. Woorden die regelmatig terugkwamen waren onder andere; eenzaamheid, vrijheid, nostalgie, identiteit, contrast, kwetsbaarheid, tegenstrijdigheid en gelaagdheid. Andere reacties waren meer beschrijvend; 'verder kijken dan je neus lang is', 'ik blijf kijken' en 'ik zie steeds iets anders'. Waar de één een gevoel van verlies zag, zag een ander juist vrijheid.

Deze verschillen maakten zichtbaar dat betekenis niet alleen in het beeld zelf zit, maar ontstaat in de interactie tussen beeld en kijker. Juist wanneer niet alles wordt uitgelegd, ontstaat ruimte voor de persoonlijke kijk. De experimenten bevestigden daarmee inzichten uit het theoretisch onderzoek rondom slow looking, associatief denken en participatieve betekenisgeving.

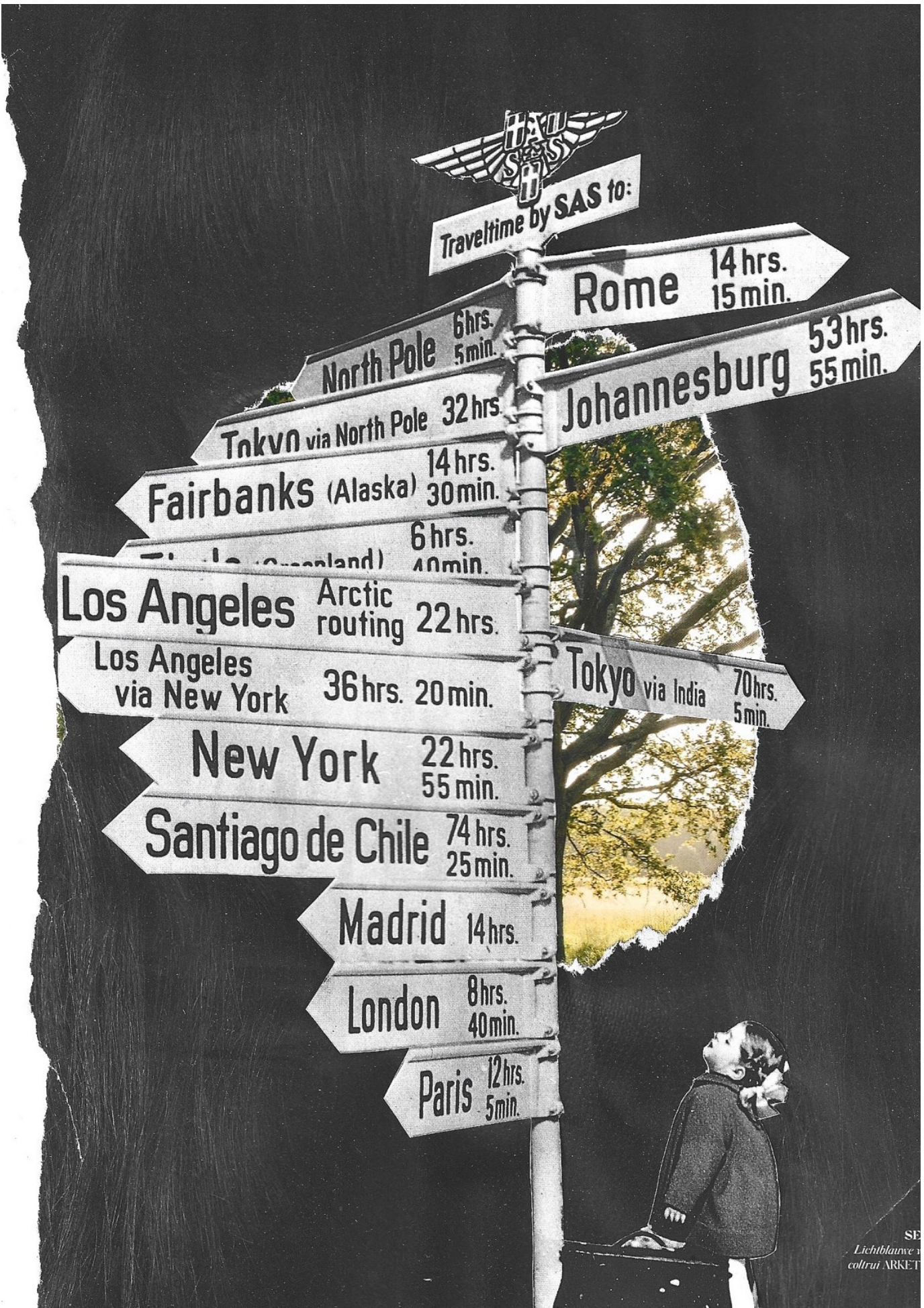
Op basis van deze inzichten ontstaat de basis voor het verdere concept. Niet het geven van antwoorden, maar het creëren van een ervaring waarin mensen worden uitgenodigd om langer te kijken, zelf verbanden te leggen en hen verbeelding te gebruiken.

De inzichten

Uit het trendonderzoek, theoretisch onderzoek, de enquête, en de visuele experimenten kwamen een aantal terugkerende inzichten naar voren.

- Zichtbaarheid zorgt voor prestatiedruk
- Jonge makers verlangen naar meer ruimte voor intuïtie en experiment
- Open beelden zorgen voor langere aandacht
- Betekenis ontstaat tijdens het kijken
- Collage stimuleert associatie en interpretatie

De verzamelde inzichten wijzen op een behoefte aan beeldervaringen die ruimte laten voor vertraging, interpretatie en persoonlijke betekenisgeving. Juist wanneer niet alles direct wordt uitgelegd, ontstaat actieve betrokkenheid en wordt kijken een creatief proces op zichzelf.

raissait une e

De uitgangspunten

Op basis van het onderzoek zijn de volgende ontwerpcriteria opgesteld. Deze vormen het uitgangspunt voor de verdere conceptontwikkeling.

- Het concept moet vertragen
Het ontwerp moet mensen uitnodigen om langer te kijken in plaats van beeld direct consumeren. Nieuwsgierigheid en aandacht zijn belangrijker dan snelheid
- Het concept moet actief kijken stimuleren
De kijken mag geen passieve toeschouwer zijn. Het ontwerp moet ruimte bieden om verbanden te leggen, details te ontdekken en zelf betekenis te vormen.
- Het concept moet ruimte laten voor interpretatie
Er mag niet één juiste uitleg bestaan. Verschillende betekenissen moeten naast elkaar kunnen bestaan, zodat iedere bezoeker een persoonlijke ervaring heeft.
- Het concept moet intuïtie en experiment centraal stellen
Het ontwerp moet laten zien dat niet alles vooraf bedacht of gecontroleerd hoeft te zijn. Toeval, spel en ontdekking mogen zichtbaar blijven.
- Het concept moet proces zichtbaar maken
Niet alleen het eindbeeld is belangrijk. Ook het maakproces, de keuzes, lagen en experimenten mogen onderdeel worden van de ervaring.
- Het concept moet analoog en tactiel aanvoelen
Als tegenhanger van de snelle digitale beeldcultuur moet het ontwerp een fysieke en menselijke kwaliteit hebben, bijvoorbeeld door collage, materiaal gebruik, handmatige bewerkingen en zichtbare sporen van het maakproces.
- Het concept moet gelaagd en associatief zijn
Door middel van fragmentatie, overlap, transparantie en onverwachte beeldcombinaties moet het ontwerp uitnodigen tot associatie en herinterpretatie.

Het concept moet functioneren als ene visuele ervaring die mensen uitnodigd om te vertragen, actief te kijken, zelf betekenis te vormen en opnieuw plezier te ervaren in het proces van kijken en creëren.

Het voorstel

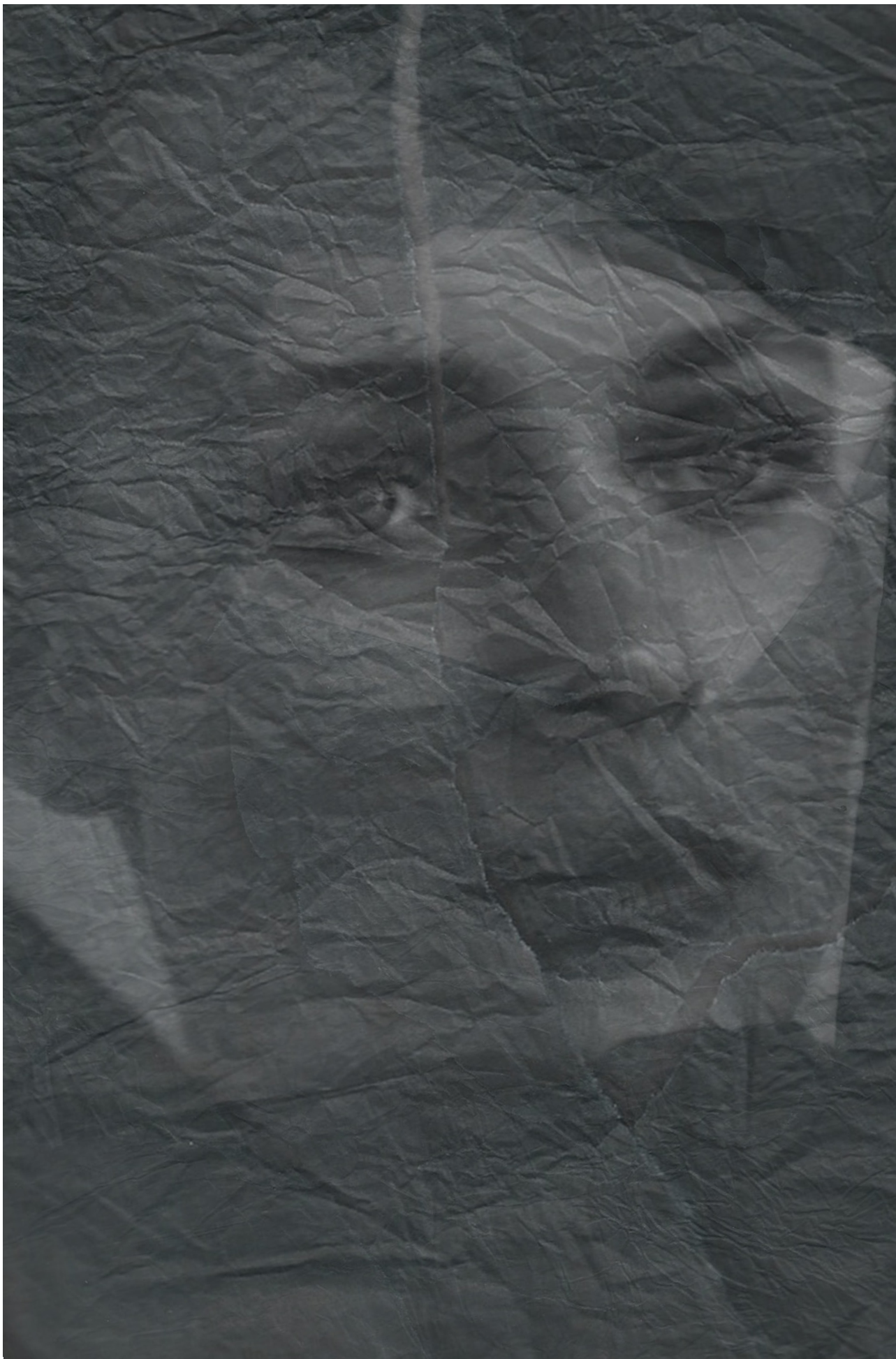
‘Ik zie ik zie wat jij niet ziet’ is een interactief collageconcept dat bezoekers uitnodigt om actief te kijken, te associëren en zelf betekenis te geven aan beeld. Het concept richt zich op jonge creatieve makers die op zoek zijn naar meer ruimte voor experiment, interpretatie en verwondering.

Door middel van gelaagde collagebeelden ontstaat geen vast verhaal, maar een open beeldwereld waarin iedere bezoeker iets anders kan ontdekken. Het werk nodigt uit tot vertraging en laat zien dat betekenis niet vooraf vast hoeft te liggen, maar kan ontstaan tijdens het kijken.

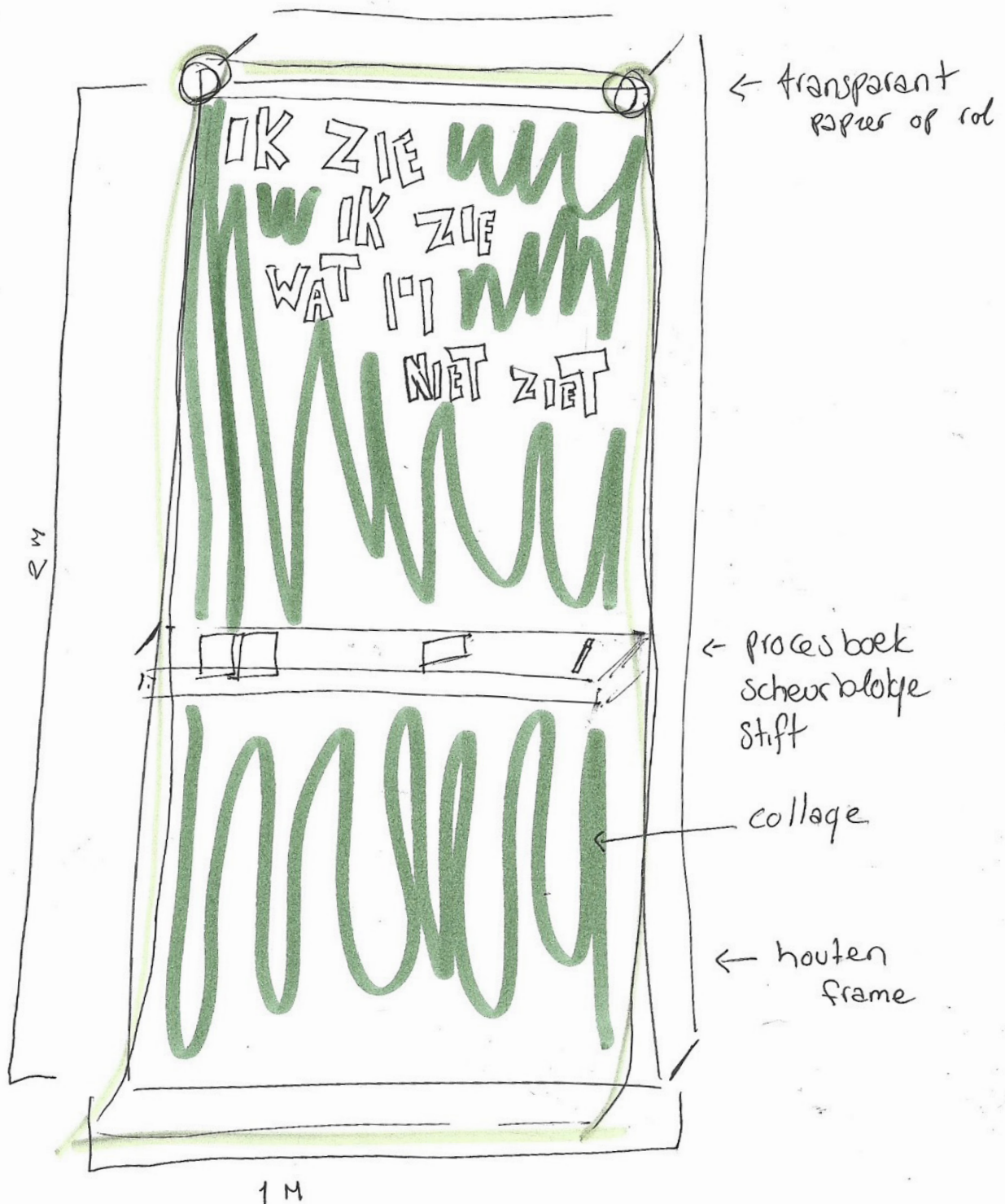
Het concept is ontwikkeld als voorstel voor een museale of educatieve context, waarin beeld, interpretatie en participatie samenkomen.

Binnen musea is de afgelopen jaren steeds meer aandacht ontstaan voor participatieve en interactieve ervaringen. Bezoekers worden niet langer uitsluitend gezien als toeschouwers, maar worden actief betrokken bij het interpreteren en ervaren van kunst en cultuur.

Het concept Ik zie ik zie wat jij niet ziet sluit aan bij deze ontwikkeling doordat het bezoekers uitnodigt om mee te doen aan deze installatie.

De vertaling

De voorgestelde uitwerking bestaat uit één of twee grote collagewerken van 2x1 meter waarin fragmentatie, associatie en gelaagdheid centraal staan. De collages worden opgebouwd uit gevonden beelden, drukwerk, uitsnijdingen en analoge bewerkingen. Door verschillende beeldlagen, onverwachte combinaties en gedeeltelijk verborgen elementen ontstaan composities die uitnodigen tot langdurig kijken en persoonlijke interpretatie.

Deze afmetinge zijn gekozen zodat de installatie indrukwekkend en in eerste instantie overweldigend overkomt. De kijker mag echt de details induiken en ervaren dat de tijd er is om alles te analyseren.

Over de collagewerken wordt een transparante papierlaag geplaatst waarop bezoekers hun eigen associaties, gedachten en observaties kunnen achterlaten. Hierdoor ontstaat een extra laag die gedurende de tentoonstelling verder groeit en verandert. Niet alleen het oorspronkelijke beeld, maar ook de interpretaties van bezoekers worden onderdeel van het werk.

Naast de installatie wordt een procespublicatie voorgesteld waarin schetsen, experimenten, materiaaltesten en inspiratiebronnen samenkomen. Deze publicatie maakt zichtbaar hoe het onderzoek zich heeft ontwikkeld van eerste observaties naar beeldexperimenten en conceptvorming. Het procesboek zal op een plankje voor de installatie staan. Zo is het onderdeel van het werk, maar kunnen bezoekers nog steeds van dicht bij de collage observeren

In het onderzoek zijn al verschillende prototypes en materiaalexperimenten uitgevoerd, waaronder collageonderzoek, transparante lagen, uitsnijdingen, stempeltechnieken en overschilderingen. De reacties op deze experimenten lieten zien dat gelaagde beelden uitnodigen tot langer kijken en steeds nieuwe associaties oproepen. Deze inzichten vormen de basis voor de verdere ontwikkeling van het concept.

De bronnen

- Arthistoryfashion. (2019). *Hannah Höch and collage as protest*. Art History Fashion. <https://www.arthistoryfashion.com/blog/hoch-collage-as-protest.html#>
- Arit, N. (2024). *Why 'Hustle Culture' Is Killing Creativity: The Case for Doing Less to Achieve More*. Medium. <https://medium.com/@abodunrinnuman/why-hustle-culture-is-killing-creativity-the-case-for-doing-less-to-achieve-more-e7ba17c90039>
- AVROTROS. (2023). *De duizelingwekkende werelden van collage kunstenaars Aldwyth*. NPO Doc. <https://www.npodoc.nl/artikelen/de-duizelingwekkende-werelden-van-collage-kunstenaars-aldwyth>
- Bream. (2022). *The Importance of Process Over Product*. Medium. <https://medium.com/@hellobream/the-importance-of-process-over-product-d8cabba1b108>
- Cybulski, A. (2021). *The Space Between: Ritual and the Practice of Art*. Dappled Things. https://www.dappledthings.org/deep-down-things/2804/the-space-between-ritual-and-the-practice-of-art?utm_
- Fifis. (2023). *Everyone wants to be a Creative*. Medium. <https://medium.com/@fcmorenoromero/everyone-wants-to-be-a-creative-f4b0612ac3ce>
- Harvard. (1967). *Who We Are* | Project Zero. <https://pz.harvard.edu/about/who-we-are>
- Keijer, K. (2026). *Surrealisme als houding*. Museumtijdschrift. <https://museumtijdschrift.nl/artikelen/recensies/surrealisme-als-hedendaagse-houding/>
- Kunsthal Rotterdam. (2025). *David Shrigley*. Kunsthal. <https://www.kunsthal.nl/nl/david-shrigley-what-the-hell-was-i-thinking/>
- Max-O-Matic. (2026). *The New Wave of Collage*. The Weird Show. <https://theweirdshow.info/2025/11/17/the-new-wave-of-collage-a-micro-manifesto/>
- Rahma. (2023). *Monetizing creativity*. Medium. <https://medium.com/@rahmaspace/monetizing-creativity-c6c9c157c910>
- Saint Violet. (2025). *Productivity is Killing Your Creativity—Here's Why*. Saint Violet Creative. <https://www.saintvioletcreative.com/blogs/articles/productivity-is-killing-your-creativity-here-s-why>
- Sandelowsky, R. (2016). *Het Dadaïsme in beeld*. Eye Filmmuseum. <https://www.eyefilm.nl/magazine/het-dadaïsme-in-beeld-waar-kunst-niks-is-en-alles-kunst-is/145152>
- Skillicorn, N. (2022). *When creativity feels rewarding: intrinsic and extrinsic motivation*. Idea To Value. <https://www.ideatovalue.com/crea/nickskillicorn/2022/04/when-creativity-feels-rewarding-intrinsic-and-extrinsic-motivation/>
- Tishman, S. (2017). *Slow Looking: The Art and Practice of Learning Through Observation* | Project Zero. Harvard. <https://pz.harvard.edu/resources/slow-looking-the-art-and-practice-of-learning-through-observation>
- Van Blijswijk, R. (2015). *Ryan en Deci en de motivatietheorie*. Nivoz. <https://nivoz.nl/nl/ryan-en-deci-en-de-motivatietheorie-mensen-hebben-een-natuurlijke-aangeboren-neiging-om-bezig-te-zijn-met-interessante-dingen-en-te-zoeken-naar-verbintenissen-tussen-zich-zelf-en-de-wereld>
- Voorhoeve, M. (2025). *Tussen spel en verzet*. Metropolism. <https://metropolism.com/nl/recensie/tussen-spel-en-verzet-big-dada-dadaïsme-in-tijden-van-dataïsme-bij-arti-et-amicitiae/>

Bronnen visualisatie;

Eigen beeld

Voor alle collage/experimenten zijn onder andere beelden gebruikt afkomstig uit oude boeken, eigen beeldarchief en tijdschriften zoals Elle, Vogue etc. Alle beelden zijn gemanipuleerd, bewerkt of aangepast zodat het origineel niet meer te herkennen valt.